

VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA

Mokslinių straipsnių rinkinys (18)

PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER

Scientific articles (18)

Kaunas

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO

VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETAS

**VISUOMENĖS SAUGUMAS IR
VIEŠOJI TVARKA (18)**

Mokslinių straipsnių rinkinys

PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER (18)

Scientific articles

Kaunas 2017

VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA (18)

Mokslinių straipsnių rinkinys

Redaktorių kolegija:

Prof. dr. Rūta Adamonienė - redaktorių kolegijos pirmininkė (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Doc. dr. Algirdas Muliarčikas - atsakingas sekretorius (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Prof. dr. Vaiva Zuzevičiūtė (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Prof. dr. Saulius Greičius (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Prof. dr. Petras Ancelis (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Prof. dr. Birutė Pranevičienė (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Prof. dr. Peteris Vucenlzdans (Rezeknės aukštoji švietimo mokykla, Latvija)
Prof. dr. Ligita Šimanskienė (Klaipėdos universitetas, Lietuva)
Prof. dr. Piotr Bogdalski (Ščytno aukštoji policijos mokykla, Lenkija)
Doc. dr. Martina Blaškova (Žilinos universitetas, Slovakija)
Doc. dr. Andrej Sotlar (Mariboro universitetas, Slovėnija)
Doc. dr. Iluta Arbidane (Rezeknės aukštoji švietimo mokykla, Latvija)
Doc. dr. Laima Ruibytė (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Doc. dr. Aurelija Pūraitė (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Doc. dr. Jekaterina Kartašova (Londono Middlesex universitetas, Didžioji Britanija)
Doc. dr. Darius Urbonas (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Doc. dr. Loreta Bukšnytė-Marmienė (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)
Doc. dr. Jonas Jonušas (Kauno technologijos universitetas, Lietuva)
Doc. dr. Gintaras Žilinskas (Kauno technologijos universitetas, Lietuva)
Dr. Rasa Dobržinskienė (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Dr. Violeta Vasiliauskienė (Mykolo Romerio universitetas, Lietuva)
Dr. Andrzej Wawrzusiszyn (Sienos apsaugos mokymo centras, Lenkija)
Dr. Paulo Fernando Violante de Oliveira (Humanitarinių mokslų ir technologijų Lusofonos universitetas, Portugalija)
Lekt. Chiok Phaik Fern (Jalan universitetas, Malaizija)
Lekt. Uno Traat (Estijos saugumo mokslų akademija, Estija)
Konze Andre (Policijos akademija, Vokietija)

Redaktorių kolegija patvirtinta Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Tarybos posėdyje 2017-06-05.

Mokslinių straipsnių rinkinys leidžiamas Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakultete nuo 2008 m.

Kiekvieną straipsnį recenzavo 2 atitinkamos srities mokslininkai, bent vienas jų vadovavosi anonimiškumo principu.

Autorių straipsnių kalba netaisyta.

Mokslo straipsnių rinkinio VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA

Redaktorių kolegijos 2017 m. birželio 15 d. posėdžio nutarimu leidinys rekomenduotas spausdinti. Visos leidinio leidybos teisės saugomos. Šis leidinys arba kuri nors jo dalis negali būti dauginami, taisomi ar kitu būdu platinami be leidėjo sutikimo.

Žurnalas referuojamas EBSCO Publishing [International Security & Counter-Terrorism Reference Center], Index Copernicus tarptautinėse duomenų bazėse.

Adresas:
Mykolo Romerio universiteto
Viešojo saugumo fakultetas
V. Putvinskio g. 70, LT- 44211 Kaunas
El.paštas vsf@mruni.eu

Address:
Mykolas Romeris University
Faculty of Public Security
V. Putvinskio g. 70, LT- 44211 Kaunas
E-mail vsf@mruni.eu

Public Security and Public Order (18)

Scientific articles

Editorial Board

Prof. Dr. Rūta Adamonienė - Editor in Chief (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Assoc. Prof. Dr. Algirdas Muliarčikas - Executive Secretary (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Prof. dr. Vaiva Zuzevičiūtė (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Prof. dr. Saulius Greičius (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Prof. Dr. Petras Ancelis (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Prof. Dr. Birutė Pranevičienė (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Prof. Dr. Peteris Vucenlīdzans (Rezekne Higher Education Institution, Latvia)
Prof. Dr. Ligita Šimanskienė (Klaipėda University, Lithuania)
Prof.dr. Piotr Bogdalski (Police Academy in Szczytno, Poland)
Assoc. Prof. Dr. Martina Blaškova (Žilina University, Slovakia)
Assoc. Prof. Dr. Andrej Sotlar (University of Maribor, Slovenia)
Assoc. Prof. Dr. Iluta Arbidane (Rezekne Higher Education Institution, Latvia)
Assoc. Prof. Dr. Laima Ruibytė (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Assoc. Prof. Dr. Aurelija Pūraitė (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Assoc. Prof. Dr. Jekaterina Kartašova (Middlesex University, London, Great Britain)
Assoc. Prof. Dr. Darius Urbonas (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Assoc. Prof. Dr. Loreta Bukšnytė –Marmienė (Vytautas Magnus University, Lithuania)
Assoc. Prof. Dr. Gintaras Žilinskas (Kaunas University of Technology, Lithuania)
Assoc. Prof. Dr. Jonas Jonušas (Kaunas University of Technology, Lithuania)
Dr. Rasa Dobržinskienė (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Dr. Violeta Vasiliauskienė (Mykolas Romeris University, Lithuania)
Dr. Andrzej Wawrzusiszyn (Border Guard Training Center, Poland)
Dr. Paulo Fernando Violante de Oliveira (Lusofona University of Humanities and Technologies, Portugal)
Lekt. Chiok Phaik Fern (Jalan University, Malaysia)
Lekt. Uno Traat (Estonian Academy of Security Sciences , Estonia)
Konze Andre (Police Academy of Germany, Germany)

Each article is reviewed by 2 scientists, at least one of them, following the principle of blind reviewing.

Scientific articles have been published since 2008.

Database

The journal is listed in the EBSCO Publishing [International Security & Counter-Terrorism Reference Center], Index Copernicus International.

© Mykolas Romeris universiteto
Viešojo saugumo fakultetas, 2017

TURINYS

Psl.

**I. VISUOMENĖS SAUGUMAS TVARIAI PLĖTRAI
PUBLIC SECURITY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Vytautas Isoda..... 8
VISUOMENĖS ONTOLOGINIO SAUGUMO SAMPRATA: LIETUVOS
NACIONALINIO SAUGUMO ONTOLOGINĖ DIMENSIJA

THE CONCEPT OF ONTOLOGICAL SECURITY AT THE SOCIETY LEVEL:
ONTOLOGICAL DIMENSION OF THE NATIONAL SECURITY OF LITHUANIA

Virginija Jurėnienė, Laura Bleizgytė..... 22
KULTŪROS SVARBA UŽTIKRINANT VALSTYBĖS SAUGUMĄ

IMPACT OF CULTURE FOR PUBLIC SECURITY

**II. VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS IŠŠŪKIAI GLOBALIZACIJOJE
CHALLENGES FOR STATE BORDER GUARD SERVICE IN THE
CONTEXT OF GLOBALISATION**

Juliusz Piwowarski, Andrzej Czop..... 30
MIGRACIJOS PROCESO STRUKTŪRA EUROPOJE IR LENKIJOJE IR POVEIKIS
PAREIGŪNŲ RENGIMUI

THE CURRENT MIGRATION AS A FACTOR OF THE TERRORIST THREAT IN
EUROPE AND POLAND

Vilmantė Kumpikaitė-Valiūnienė, Eugene T. Agoh, Ineta Žičkutė..... 46
REFUGEES AS A SECURITY THREAT: CASE OF LITHUANIA

PABĖGĖLIAI KAIP GRĖSMĖ SAUGUMUI: LIETUVOS ATVEJIS

Bogdan Chmieliński, Andrzej Wawrzusiszyn..... 59
IMPACT OF LOCAL BORDER TRAFFIC ON SECURITY OF LOCAL
INHABITANTS OF WARMIA AND MAZURY REGION

VIETINIO EISMO PER SIENĄ POVEIKIS VIETINIŲ VARMIJOS IR MOZŪRIJOS
REGIONŲ GYVENTOJŲ SAUGUMUI

Waldemar Zubrzycki..... 77
COMBATING TERRORISM IN REPUBLIC OF POLAND

KOVA SU TERORIZMU LENKIJOS RESPUBLIKOJE

Marijo Rošić, Davor Štrk	91
ROLE OF INTERNATIONAL POLICE DATA EXCHANGE IN SUPPRESSION OF ILLEGAL MIGRATIONS ON SOUTH –EASTERN ROUTE	

TARPTAUTINIO POLICIJOS PASIKEITIMO INFORMACIJA VAIDMUO
KOVOJANT SU NELEGALIA MIGRACIJA PIETRYČIŲ MARŠRUTE

III. VISUOMENĖS SAUGUMO PRAKTINĖS PRIELAIIDOS IR PROBLEMATIKA PRACTICAL PREREQUISITES FOR PUBLIC SECURITY

Evelina Viduoliene, Laima Ruibyte	105
FUTURE LAW ENFORCEMENT OFFICERS’ ATTITUDES TOWARDS SEXUAL MINORITIES	

BŪSIMŲ TEISĖTVARKOS PAREIGŪNŲ POŽIŪRIS Į SEKSUALINES MAŽUMAS

Ksenija Butorac, Dijana Gracin, Nebojša Stanić	115
THE CHALLENGES IN REDUCING CRIMINAL RECIDIVISM	

KRIMINALINIO RECIDYVIZMO MAŽINIMO IŠŠŪKIAI

Christián László	132
THE ROLE OF COMPLEMENTARY LAW ENFORCEMENT INSTITUTIONS IN HUNGARY. EFFICIENT SYNERGY IN THE FIELD OF COMPLEMENTARY LAW ENFORCEMENT - A NEW APPROACH	

PAGALBINĖS TEISĖSAUGOS INSTITUCIJOS VENGRIJOJE - TEISĖSAUGOS
INSTITUCIJŲ SINERGIJA

Žaneta Navickienė, Edvinas Žuravliovas	140
ĮVYKIO VIETOS APŽIŪRA LIETUVOJE: PROBLEMATIKA IR EFEKTYVAUS VEIKLOS MODELIO DIEGIMO PAIEŠKOS	

INSPECTION OF ACCIDENT SCENE IN LITHUANIA: IMPLEMENTATION
SEARCH OF EFFECTIVE ACTIVITY MODEL

Gediminas Bučiūnas, Vilius Velička	165
KEITIMASIS INFORMACIJA IR TARPINSTITUCINIS BENDRADARBIAVIMAS TIRIANT SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE ATVEJUS	

EXCHANGE OF INFORMATION AND INTER-INSTITUTIONAL CO-OPERATION
IN DOMESTIC VIOLENCE CASES

Jūratė Kuklytė, Antanas Ūsas	184
INFORMACINĖS VISUOMENĖS IŠŠŪKIAI: KOKIOS YRA KIBERNETINIŲ NUSIKALTIMŲ FORMOS?	

CHALLENGES OF INFORMATION SOCIETY: WHAT ARE THE FORMS OF
CYBERCRIMES?

Žaneta Navickienė	195
IKITEISMINIO TYRIMO TYRĖJO PROFESIONALUMO APIBRĖŽTIES DILEMA IKITEISMINIAME TYRIME (ARBA KOKIA PROFESIONALUMO VERTĖ?)	
DEFINITION DILEMMA OF PRE-TRIAL INVESTIGATOR’S PROFFESIONALISM IN PRE-TRIAL INVESTIGATION (OR WHAT IS THE VALUE OF PROFESSIONALISM?)	
IV. VISUOMENĖS SAUGUMO RETROSPEKTYVA IR PERSPEKTYVA RETROSPECTIVE AND PERSPECTIVE FOR PUBLIC SECURITY	
Algirdas Muliarčikas	209
STUDENTŲ NUOMONĖS APIE FIZINĖS SVEIKATOS GERINIMO ASPEKTUS ANALIZĖ	
ANALYSIS OF STUDENTS’ OPINION ON ASPECTS OF PHYSICAL HEALTH ENHANCEMENT	
Simona Rimkutė, Rasa Dobržinskienė	220
POLICIJOS PAREIGŪNŲ KALBINĖ KOMPETENCIJA KITŲ KOMPETENCIJŲ KONTEKSTE	
POLICE OFFICERS' LINGUISTIC COMPETENCE IN THE CONTEXT OF COMPETENCE	
Aušra Stepanovienė	230
APPLYING CASE STUDY METHOD WHILE DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF PROFESSIONAL ENGLISH	
ATVEJO ANALIZĖS METODO PANAUDOJIMAS TOBULINANT PROFESINĖS ANGLŲ KALBOS KOMUNIKACINĘ KOMPETENCIJĄ	
Petra Ferenčíková	238
E-LEARNING MODULE FOR TRAFFIC POLICE TO DEVELOP THE ENGLISH LANGUAGE	
E-MOKYMOŠI MODULIS, SKIRTAS TRANSPORTO KONTROLĖS POLICIJOS PAREIGŪNŲ ANGLŲ KALBOS ĮGŪDŽIAMS TOBULINTI	
Viačeslav Čigrin	254
ŠAUDMENS EFEKTYVUMAS ARBA STABDOMOJI KULKOS GALIA	
AMMUNITION EFFICIENCY OR BULLET STOPPING POWER	

Jonas Jonušas	268
CONCEPT OF PERSON'S (UN)SAFETY IN DALIA STAPONKUTE'S JOURNALISM	

ASMENS (NE)SAUGUMO SAMPRATA DALIOS STAPONKUTĖS
PUBLICISTIKOJE

V. VISUOMENĖS SAUGUMO TEISINĖS PRIELAIDOS IR DISKURSAS PREREQUISITES AND DISCOURSE OF LEGAL BASIS FOR PUBLIC SECURITY

Birutė Pranevičienė, Violeta Vasiliauskienė	277
TĖVŲ KAIP ŠVIETIMO PROCESO DALYVIŲ TEISIŲ IR PAREIGŲ ĮGYVENDINIMO PROBLEMS	

THE PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF THE RIGHTS AND DUTIES OF
PARENTS AS THE PARTICIPANTS OF THE EDUCATION PROCESS

Daiva Bereikienė	294
ATSTOVAVIMO NEPILNAMEČIAMS VAIKAMS YPATUMAI	

SPECIFICITY OF MINOR CHILDREN REPRESENTATION

Ramunė Jakštienė	308
MOKYKLŲ DALYVAVIMAS APSAUGOS NUO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PROCESE	

INVOLVEMENT OF SCHOOLS IN THE PROCESS OF PROTECTION FROM
DOMESTIC VIOLENCE

Eglė Štareikė, Sigita Kausteklytė-Tunkevičienė	343
REGRESO IR SUBROGACIJOS ATRIBOJIMAS DRAUDIMO TEISINIUOSE SANTYKIUOSE	

DISTINCTION OF RECOURSE AND SUBROGATION IN INSURANCE LEGAL
RELATIONS

VI. VISUOMENĖS SAUGUMO REALIJOS IR KONTRAVERSIJOS REALITIES AND CONTROVERSIES FOR PUBLIC SECURITY

Artur Parreira, Ana Lorga da Silva, Raquel Rego	358
KNOWLEDGE SOCIETIES AS BARRIERS AGAINST CORRUPTION: AN EVALUATION BY THREE DISTINCT ACADEMIC GROUPS	

ŽINIŲ VISUOMENĖ KAIP KLIŪTIS KORUPCIJAI: TRIJŲ SKIRTINGŲ
AKADEMINIŲ GRUPIŲ VERTINIMAS

Juraj Dubovec, Jana Makyšona'	378
CORRUPTION MARKET	
KORUPCIJOS RINKA	
Inna Suchkova, Pawel Szmagliński, Jekaterina Kartasova	386
COMPARATIVE ANALYSES OF INTERNATIONALIZATION OF KAZAKHSTAN ENTERPRISES	
KAZACHSTANO ĮMONIŲ INTERNACIONALIZACIJOS LYGINAMOJI ANALIZĖ	
Adamonienė Rūta, Solnyškinienė Jolanta	393
PECULIARITIES OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF SOCIAL RESPONSIBILITY	
VERSLUMO UGDYMO SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS KONTEKSTE YPATUMAI	
Aurelija Kustienė, Elita Vaičaitienė	404
FINANSINIŲ ATASKAITŲ AUDITO IŠVADA: KAIP PATENKINTI INFORMACIJOS VARTOTOJŲ LŪKESČIUS ?	
AUDITOR'S REPORT ON FINANCIAL STATEMENT: MEETING THE EXPECTATIONS OF CLIENTS	
Ramunė Čiarnienė, Iveta Smilgevičiūtė	420
LEAN KONCEPCIJA SVEIKATOS PRIEŽIŪROJE: GALIMYBĖS IR IŠŠŪKIAI	
LEAN IN HEALTH CARE: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES	
Nijolė Petkevičiūtė	433
VADOVŲ MOKYMOŠI KRYPTYS NUOLATINIŲ POKYČIŲ APLINKOJE	
MANAGER'S LEARNING TENDENCIES IN THE PERMANENT CHANGING ENVIRONMENT	
Martina Blašková, Rudolf Blaško	447
MOTIVATIONAL DECISION MAKING OF UNIVERSITY TEACHERS: EMPATHY VERSUS APATHY	
UNIVERSITETO DĖSTYTOJŲ MOTYVUOTO SPRENDIMO PRIĖMIMAS:EMPATIJA IR APATIJA	
Jolanta Solnyškinienė, Adamonienė Rūta	469
MIGRACIJOS PROCESUS FORMUOJANČIŲ VEIKSNIŲ LIETUVOJE VERTINIMAS	
ASSESSMENT OF THE FACTORS INFLUENCING THE PROCESSES OF MIGRATION: CASE OF LITHUANIA	

Psl.

Įvadinis žodis

2010 m. kovo 3 d. Europos Sąjungos Taryba patvirtino programą „Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui“¹. Prabėgę septyneri metai – vieni dinamiškiausių Europos Sąjungai ir mūsų šaliai. 2013 m. vidurvasarį ES papildė dar viena narė (Kroatijos Respublika), o 2016 m. vasarą kitos šalies piliečiai (Jungtinė Karalystė) priėmė sprendimą Sąjungą palikti. Per šį laikotarpį parengtos bei patvirtintos ir mūsų šalies saugumo užtikrinimo gairės (LR Seimo nutarimas Nr. XII-1682 „Dėl Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos patvirtinimo“²).

Akivaizdu, kad saugumas yra prioritetas nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu. Nesaugus žmogus ir bendruomenė – tai žmogus ir bendruomenė, kurie ne kuria, augina, stato, o bijo, atsitraukia, laukia. Nesaugumas trukdo pažangai, kūrybai, gyvenimui, vertam žmogui jį gyventi.

Pristatydami jau 18-ąjį žurnalo „Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka“ tomą, norime pasidžiaugti, kad net trečdalis straipsnių parengti mūsų kolegų iš Lenkijos, Slovakijos, Kroatijos, Vengrijos, Kazachstano, Ispanijos ir Portugalijos, kurių tyrimų centre – besimokanti visuomenė, jos pastangos efektyviai įveikti korupciją, įgyvendinti reabilitacijos programas, efektyvinti teisėsaugos institucijų veiklas.

Šiame tome pateikiamos šalies ir užsienio kolegų publikacijos santykinai skirstomos į 6 teminius skyrius. Pirmiausiai aptariami bendrieji, sociologiniai, kultūriniai ir filosofiniai saugumo klausimai, toliau pristatomi straipsniai, kuriuose analizuojama aktualiosios temos – migracija, vidaus saugumo klausimus analizuojantys straipsniai; kadangi tik kompetentingi teisėsaugos pareigūnai gali prisidėti prie saugios visuomenės kūrimo, tad šiems klausimams skirtuose straipsniuose rasime pareigūnų ugdymo ir kompetencijos plėtotės analizę. Kiekvieno asmens ugdymas ir ugdymasis būti stipria, nepriklausoma, kitus girdinčia ir jiems ranką ištiesiančia asmenybe yra pamatinė saugumo prielaida, kurios nuodugniam nagrinėjimui skirti kiti straipsniai; tomą baigiame besimokančios, atsakingą verslumą skatinančios visuomenės kūrimo gairių analize.

Pastebėtina, kad Viešojo saugumo fakulteto bendruomenei projektuojant šio tomo turinį, daug padėjo nuodugnios diskusijos su Lietuvos ir užsienio kolegomis, vykusios 2017 m. balandžio 13 d. tarptautinėje konferencijoje „Visuomenės saugumo užtikrinimo problemos: teoriniai ir praktiniai aspektai“³, jų dėka Fakultete įkurta ir darbo grupė⁴ tolesnei ypatingos svarbos šiandienos paradoksaliai nesaugesnės, negu tikėtasi prieš kelerius metus, visuomenės aktualijų mokslinei analizei.

Tikėdamiesi, kad šiame tome pristatomų mokslinių tyrimų geografinis ir paradigmatis laukas padės ne tik numatyti naujas tyrimų gaires, bet ir tam tikrų taikomojo pobūdžio sprendimų formuluotes, dėkojame visiems autoriams, recenzentams už nuoširdų, atsakingą ir konstruktyvų darbą.

Redakcinės kolegijos narių vardu

Prof. dr. Vaiva Zuzevičiūtė

¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:LT:PDF>.

² <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ea944da0f95d11e4927fda1d051299fb>.

³ http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Projektai/PROGRAMA_PROGRAMME_2017_04_13_AB.pdf

⁴ 2017 m. gegužės 16 d. įsak. Nr. 20VS-33.

Introductory remarks

On 3rd March, 2010 the European Council adopted the programme The Stockholm Programme — An open and secure Europe serving and protecting citizens¹. The seven years that have passed were very dynamic for our country and the European. On the one hand, in 2013, in Summer, a new member joined the EU (The Republic of Croatia), and on the other, in 2016 (also in Summer), the citizens of the Great Britain decided to leave the EU. During the same period also certain steps towards security were made: a programme on the security priorities for the period until 2025 was adopted by the Lithuanian Seimas (Decision No. XII-1682²).

It is more than obvious that security became a priority at the international and national arena. Insecure person and a community do not dedicate themselves for creativity and growth, but rather they choose withdrawal. Insecurity impedes progress, development, and the life that is worth living.

While introducing this, the 18 volume of the e-journal, we are proud that a third of papers is developed by our foreign colleagues from Poland, Slovakia, Croatia, Hungary, Kazakhstan, Spain and Portugal; the focus of our Lithuanian and foreign colleagues is on learning society, its efforts to fight corruption, and the efforts to introduce effective programmes for rehabilitation and to make law-enforcement institutions more efficient.

The papers in this volume are grouped in six relative thematic fields. We start with papers on most general and in-depth sociological, cultural and philosophical analysis on concepts of security; later the papers dedicated to issue that is discussed at length today - migration - are presented. Further on papers on issues on internal security are presented, followed by papers on educating future law-enforcement officers, because only competent officers provide fundamental prerequisite for both internal and external security. However, also each individual's education and development towards a self-sufficient, confident, reliable and helpful person provide the most profound prerequisites for security, and therefore the next group of papers is dedicated for school education. The volume is closed by a group of papers analysing the development of learning and a responsible entrepreneurship orientated society.

It is worth mentioning that the discussions with colleagues at the international conference on 13 April, 2017³ were of crucial importance for designing the structure for this volume; moreover, those discussions were translated into an ongoing process with an establishment of a working group at the Faculty of Public Security⁴ with an aim to critically analyse issues of –paradoxically – less secure than it had been expected several years ago, society.

With the hope that conceptual and geographical landscape of studies presented in this volume will be beneficiary for identifying guidelines for further research and also for the formulation of solutions, we hereby express our deepest gratitude to the authors and especially the reviewers for constructive and critical comments, the sincere and responsible work.

On behalf of the Editorial Board,

Prof. dr. Vaiva Zuzevičiūtė

¹ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010XG0504\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010XG0504(01)&from=EN)

² <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ea944da0f95d11e4927fda1d051299fb>

³ http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/fakultetas/Projektai/PROGRAMA_PROGRAMME_2017_04_13_AB.pdf

⁴ 2017 gegužės 16 d. Įsak. Nr. 20VS-33

COMPARATIVE ANALYSES OF INTERNATIONALIZATION OF KAZAKHSTAN ENTERPRISES

Inna Suchkova*

**Gdansk University of Technology Faculty of Management and Economics
ul. Gabriela Narutowicza 11/12, 80-233 Gdansk, Poland
E-mail: innas5019@mail.ru*

Paweł Szmagliński**

***Gdansk University of Technology Faculty of Management and Economics
ul. Gabriela Narutowicza 11/12, 80-233 Gdansk, Poland
E-mail: empah-empah@wp.pl*

Jekaterina Kartasova***

****Department of Accounting and Banking
Middlesex University, London
E-mail: jkartasova@mruni.eu*

Annotation. This paper presents the instruments of internationalization of enterprises operating within the Eurasian Economic Union. Research contains answers of 108 enterprises - exporters located in the Republic of Kazakhstan. The purpose of the paper is to show the main forms of the internationalization of enterprises in Kazakhstan. The paper also presents the following instruments of enterprises' internationalization including: indirect export, direct export, cooperative export, assembly operations, management contracts, turnkey operations, contract manufacturing, licensing, franchising, international alliances cooperation, foreign branches and companies. We analyzed these forms of participation in international business enterprises from the Republic of Kazakhstan. The degree of internationalization of the Kazakh enterprises in relation to the Polish was compared. The basic factors of comparison taken into consideration: the directions of international expansion, dividing them into the countries included in the Eurasian Economic Union, the countries of Central and Eastern Europe, the countries of the European Union and others.

Keyword: Internationalization of enterprises, export, import

INTRODUCTION

Exporting and importing is one of the elements of achieving the state's economic stability, and consequently public security. Larger companies focus on expanding into foreign markets. Particularly important is cooperation with foreign companies, especially in today's globalization. It is possible to observe in recent years the increase in the value of imports and exports between individual countries. This article is devoted to a study on the expansion of companies to external markets and international cooperation.

The **main purpose** of the paper is to determine the impact of the establishment of EUG on the internationalization of enterprises. The paper primarily focuses on cooperation issues,

geographic expansions and internationalization motifs related to the creation of a new integration group.

Methodology of the study. The study covered the territory of the Republic of Kazakhstan and was conducted August 12 - September 28, 2016. The base was 731 companies - exporters, located in the catalog KazNextInvest. The database was also used in Kazakhstan websites www.kazninvest.kz and www.kz24.net. Research questionnaire consists of 20 questions and was sent out to the companies. The research was conducted using CATI (Computer Assisted Telephone Intervention) interview. Finally, 108 replies were received from export companies operating in the Republic of Kazakhstan.

CHARACTERISTICS OF THE TESTING TEST

Of the 108 companies surveyed - 67 exporters belong to the SME sector, 41 are large enterprises (Table 1).

Table 1. Classification of the size of the surveyed enterprises according to the EU definition

Size of company	Number	%
Micro (0-9 employees)	6	5,6
Small (10-49 employees)	28	25,9
Medium (50-249 employees)	33	30,5
Large (powyżej 250 employees)	41	38,0
Sum	108	100,0

Source: Own study based on research results (N = 108)

In turn, according to the classification of legal persons, branches and representatives and objects of individual business activity in the number of employees in Kazakhstan class size enterprises are presented in Table 2¹.

Table 2. The size of the surveyed enterprises according to the classification of Kazakhstan

Size of company	Number	%
Small and micro (up to 100 employees)	34	31,5
Medium (101-250 employees)	33	30,5
Large (up to 251 employees)	41	38,0
Sum	108	100,0

Source: Own study based on research results (N = 108)

Thus, the results of the study show that overrepresentation of large and medium enterprises in relation to the whole population is presented in Table 3². The result of the sample

¹ Комитет по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан, 2015

² OECD, 2011

can be explained by the following fact: the share of international enterprises increases with the size of the enterprise (Daszkiewicz N., Wach K. 86).

Table 3. The size of enterprises in Kazakhstan

Size of company	Number	%
Small and micro (up to 100 employees)	278 814	94,6
Medium (101-250 employees)	13 699	4,6
Large (up to 250 employees)	2344	0,8
Sum	294 857	100,00

Source: Own study based on OECD, 2011

DIRECTIONS OF EXPANSION

The respondents answered as follows: 62% of companies pointed to other countries of Eurasia Economic Union, 14% to Central and Eastern European countries, and 11% to European Union countries. A large number of companies, specifically 61%, pointed to other directions of export (Figure 1). As other export directions, the respondents indicated the countries of the former USSR: Ukraine, Georgia, Turkmenistan, Tajikistan and Uzbekistan. There were also countries such as Afghanistan, China, Norway, Turkey, Japan and the United States (Daszkiewicz N., Suchkova I., 2016).

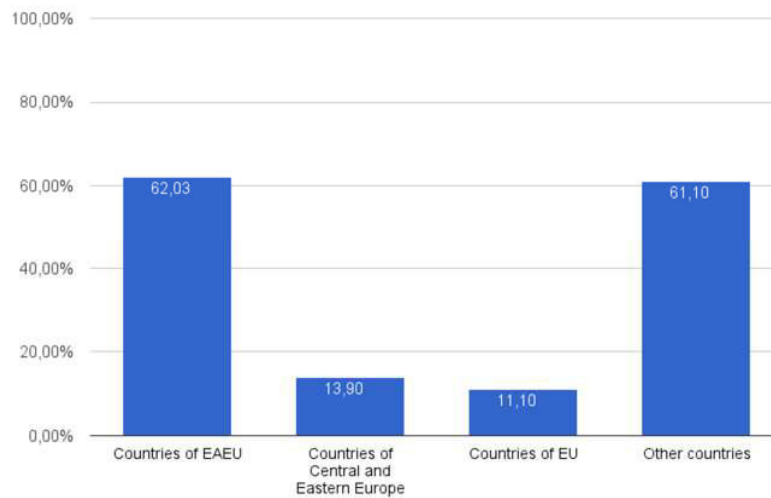

Fig. 1 : The main direction of expansion of companies in Kazakhstan

Source: Own study based on research results

Motives and reasons for expansion

Then the respondents were asked about the main theme of internationalization. The motifs were divided according to the well-known and popular OECD classification (1997a, 1997b, Dashkiewicz, 2014, p. 207-2019) on:

Push factors when unfavorable market conditions induce a company to expand abroad (eg increasing competition, saturation of the domestic market);

"Pull factors" when companies perceive a potential foreign market (thanks to internationalization they can achieve economies of scale and scope benefits),

A chance factor, such as an entrepreneur, recognizes the right conditions in foreign markets and uses occasional opportunities (eg receives a response to a quote from a foreign company).

Entrepreneurial factor - Entrepreneurial factor is connected with the constant pursuit of growth (eg international entrepreneurial orientation).

Most companies (almost 40%) indicated active opportunities, that is, occasional opportunities that appear on foreign markets, 29% of companies saw new pull factor opportunities, and only 15% were expanding due to unfavorable market conditions (push factor). The entrepreneurial factor was at the heart of international operations of nearly 17% of the surveyed companies (Table 4).

Table 4. Motives of internationalization

The main theme of internationalization	Number	%
Adverse conditions on the domestic market	16	15,0
The perception of opportunities in foreign markets	31	29,0
The use of random opportunities on foreign markets	42	39,2
Constant pursuit of the company's growth	18	16,8
Sum	107	100,0

Source: own study based on research results (n = 107)

The next question asked to the respondents concerned the main reason for the company's foreign expansion. The reasons for the expansion were divided according to another very well known classification of FDI by the transnational corporations J. Dunning (1993, p.183-218). For the largest number of respondents (45%), the main reason for foreign expansion is the search for new markets, 23% of companies pointed to the possibility of acquiring strategic resources or competencies, for 20% of enterprises the main reason for internationalization is searching for resources, and less than 12% 2).

Then the companies were asked about the chances they have associated with the establishment of the EUG. 48% of respondents believe that the creation of a new integration group will not change anything for their business, 31% have their hopes for international growth in opening up new markets, and nearly 30% count on cooperation.

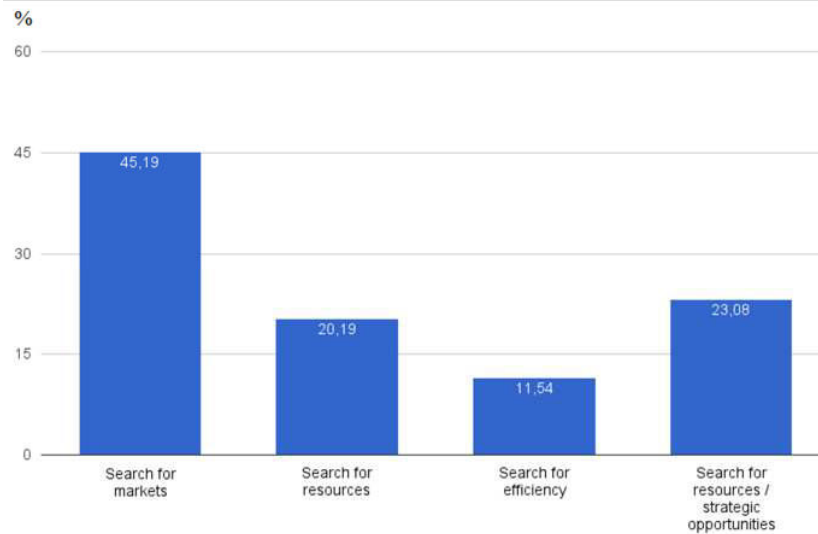

Fig 2: Reasons for internationalization
Source: Own study based on research (n = 104)

Further indications are that better access to capital (25%), reduction of technological gaps (24%), improvement of product quality (16%) and decrease in export costs (14%) (Figure 3).

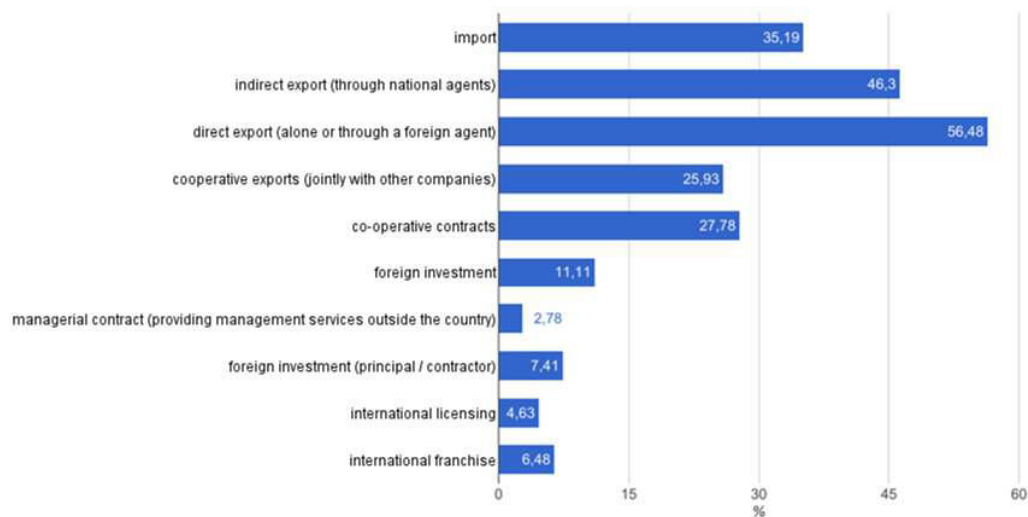

Fig. 3. The ways / forms of internationalization
Source: Own study based on research (n = 104)

RESULTS OF RESEARCH

The analyzed sample includes all the regions of the Republic of Kazakhstan. According to the survey, 56.48% of companies have direct exports (by themselves or through a foreign agent), 46.3% indirect exports (through domestic intermediaries), 25.93% export cooperation (jointly with other companies), import 35.19% 2). Therefore, it can be stated that the dominant

forms of internationalization in the examined sample are import and export. Thus, the article hypothesized that export is the main form of internationalization of SMEs has been confirmed.

CONCLUSION

The article presents various forms of internationalization. The study was conducted with 108 companies - exporters from Kazakhstan, representing more than 13% of the total. The results were quite surprising. Exporters use a variety of forms of internationalization, including very advanced ones such as managerial contracts and co-operative exports. A literature review on the internationalization of enterprises has also been created. Due to the extensive literature both Polish and foreign, the most important items were presented. This allowed us to compare the internationalization of Kazakh enterprises with respect to Polish. It has been noted that the size of the business influences its engagement in internationalization. The bigger the company the greater the involvement. This applies both to Kazakh and Polish companies. Analysis of the conducted research allowed us to conclude that the forms of internationalization of Kazakh enterprises are dominated by direct exports. This confirms the hypothesis that export is the main form of the internationalization of SMEs.

REFERENCES

1. Czerewacz-Filipowicz K. (2015), Zakres procesów integracyjnych w ramach Unii Celnej Rosji, Białorusi i Kazachstanu, „International Business and Global Economy”, tom 33.
2. Gorynia M. (2007), Strategie zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw, Warszawa, s. 114-118
3. Morawczyński R. (2007), Zachowania małopolskich małych i średnich przedsiębiorstw eksportujących w świetle teorii stopniowego umiędzynarodowienia, *Gospodarka Narodowa* nr 7-8, s. 65-79
4. Gostomski E., Michałowski, T. (2015), Euroazjatycka unia gospodarcza-próba ożywienia instytucjonalnej integracji gospodarczej na obszarze dawnego ZSRR, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania”, tom 1 (Gospodarka regionalna i międzynarodowa), s. 81-92.
5. Michalik A. (2015), Unia euroazjatycka–realną szansą dla integracji gospodarczej w regionie, „Studia Ekonomiczne”, 228, s. 37-48.
6. Rymarczyk J.(2004), Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa, Warszawa, s. 187-188
7. Wach K. (2012), Europeizacja małych i średnich przedsiębiorstw: rozwój przez umiędzynarodowienie, Warszawa, s. 71-81
8. OECD (2011), The list of registered juridical persons in aspect of activity category and activity
9. Комитет по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан (2015), ВК –005 ред. 2 Классификатор размерности юридических лиц, филиалов и представительств, а также субъектов индивидуального предпринимательства по численности работников (КПИ), Астана

KAZACHSTANO ĮMONIŲ INTERNACIONALIZACIJOS LYGINAMOJI ANALIZĖ

Inna Suchkova*, **Pawel Szmagliński****
Gdanskio technologijos universitetas, Lenkija

Jekaterina Kartasova***
Londono Middlesex universitetas, Didžioji Britanija

Santrauka

Straipsnyje pateikiami internacionalizacijos veikiančių per Eurazijos ekonominės sąjungos įmonėms priemonės. Tyrimas remiasi 108 respondentų –įmonių, eksportuotojų Kazachstano Respublikoje, pateiktais duomenimis. Straipsnio tikslas - parodyti pagrindines Kazachstano įmonių internacionalizavimo formas. Straipsnyje taip pat pristato šie įmonių internacionalizacijos instrumentais, įskaitant: netiesioginis eksportas, tiesioginis eksportas, kooperacinis eksportas, surinkimo operacijos, valdymo sutartys, raktinės operacijos, kontraktinė gamyba, licencijavimas, franšizė, tarptautiniai bendradarbiavimo aljansai, užsienio filialai ir įmonės. Tirtos šios dalyvavimo formų naudojimas tarptautinėse verslo įmonėse iš Kazachstano Respublikos. Atkiltas Kazachstano ir Lenkijos įmonių internacionalizavimo laipsnių palyginimas pagal šiuos veiksnius: tarptautinės plėtros kryptys, skirstant jas į šalis, priskirtas Eurazijos ekonominės sąjungos valstybėms, Vidurio ir Rytų Europos, Europos Sąjungos ir kitas šalis.

Pagrindinės sąvokos: įmonių internacionalizacija,, eksportas, importas.

Inna Suchkova*, Gdansk University of Technology Faculty of Management and Economics, Gdansk, Poland. The main research direction - the Eurasian Economic Union, the internationalization of companies.

Inna Suchkova*, Lenkijos Gdanskio technologijos universiteto Ekonomikos ir valdymo fakulteto ekonomikos doktorantūros studentė. Pagrindinė tyrimų kryptis - Eurazijos ekonominės sąjungos įmonių internacionalizacija (Kazachstano pavyzdys).

Pawel Szmagliński**, Gdansk University of Technology Faculty of Management and Economics, Gdansk, Poland. The main research areas - entrepreneurship in general and the financial statements.

Pawel Szmagliński**, Lenkijos Gdanskio technologijos universiteto Ekonomikos ir valdymo fakulteto ekonomikos doktorantūros studentas, lektorius. Pagrindinė tyrimų kryptis - verslininkystė bendrąja prasme ir finansinė atskaitomybė.

Jekaterina Kartasova***, PhD, Department of Accounting and Banking, Middlesex University, London. Research interests: the behavior of financial, investment decision-making irrationality, financial market anomalies, the manipulation of financial markets, irrational behavior.

Jekaterina Kartasova***, Socialinių mokslų daktarė, Londono Middlesex universiteto Verslo mokyklos lektorė. Moksliniai interesai: finansų elgsena, investicinių sprendimų priėmimo iracionalumas, finansų rinkų anomalijos, manipuliacijos finansų rinkose, iracionali elgsena.

